

Ivan
Viđen

O oltaru dubrovačke katedrale - javno

Sagrađena nakon katastrofalnog potresa iz 1667. godine iznimnim zalaganjem opata Stjepana Gradića iz Rima i trajnim nastojanjem dubrovačke vlade, dubrovačka je katedrala jedan od najvažnijih baroknih spomenika u Gradu. U razdoblju od četiri desetljeća (1672. - 1713.) građena je pod vodstvom više talijanskih arhitekata koji su se smjenjivali (posebno se ističu Andrea Buffalini i Tommaso Maria Napoli), dok ju je 1713. dovršio domaći graditelj Ilija Katičić. Osim što vizualno, simbolički i arhitektonski

predstavlja jedan od glavnih urbanističkih akcenata Dubrovnika, ona ima i nezamjenjiv značaj u vjerskom smislu. Uz to što je biskupova crkva koji u njoj stoluje, dubrovačka je katedrala ujedno župna crkva Gradske župe Gospe Velike, pa stoga i život župne zajednice (koja prostorno obuhvaća grad u zidinama) uvelike utječe na dojam što će ga svaki posjetitelj ponijeti o baroknoj građevini kao višestoljetnoj dubrovačkoj katedrali. U teškom potresu koji je 15. travnja 1979. pogodio dubrovačko područje katedrala je

znatno oštećena, a radovi na obnovi potrajali su skoro šest godina (1981.-1986.). Njihovu duljinu uvjetovala su i epohalna otkrića ispod sadašnje katedrale do kojih je došla znanstveno-istraživačka skupina zagrebačkoga Instituta za povijest umjetnosti pod vodstvom Josipa Stošića (*Josip Stošić, Prikaz nalaza ispod katedrale i Bunićeve poljane u Dubrovniku*, u: *Arheološka istraživanja u Dubrovniku i dubrovačkom području*, Zagreb, 1988., str. 15-38.). Zahvaljujući tim - bez pretjerivanja se može reći, senzacionalnim - otkrićima, ova prvostolnica do danas ne prestaje biti predmetom znanstvenih rasprava o počecima Grada i Biskupije.

Prilikom obnove interijera katedrale koju je nakon arheoloških radova vodio Zavod za obnovu Dubrovnika, tadašnji dubrovački biskup msgr. Severin Pernek izrazio je želju da se izradi sasvim novo arhitektonsko rješenje glavnoga oltara koje bi odgovaralo novim liturgijskim propisima i duhu vremena. Novo svetište projektirao je ugledni arhitekt Ivan Prtenjak uvažavajući biskupove sugestije o novim liturgijskim propisima koji zahtijevaju da glavni oltar bude okrenut puku (najveći je dio tih smjernica Drugi vatikanski sabor Katoličke crkve donio u konstituciji *Sacrosanctum Concilium* o svetom bogoslužju od 4. prosinca 1963. godine). Tom prilikom nije vraćen raniji izgled svetišta koji se sastojao od baroknog žrtvenika (mramornog oltara izdignutog na tri stepenice) iz sredine 18. stoljeća, drvenih korskih klupa iz sredine 19. stoljeća i historičističkoga neorenesansnog mramornog retable za Ticijanov poliptih Gospina uznesenja s početka 20. stoljeća, već se odlučilo izraditi sasvim novo, moderno i minimalističko rješenje prezbiterija. Novi glavni oltar s ambonom pomaknut je ispod kupole, a vjernici su raspoređeni polukružno oko oltara. Time je prostor poprečnoga broda s kupolom i najljepšim bočnim oltarima postao aktivan i bogoslužje koje se odvija na glavnome oltaru vidljivo je iz više kutova, što s ranijim oltarom nije bio slučaj. Iako arhitektonski dosljedan i za hrvatske okolnosti inovativan, izgled prezbiterija izazvao je

kritike od strane vjernika i svećenstva kojima se novo uređenje čini ogoljeno, hladno i desakralizirano. Istini za volju treba reći da arhitektova izvorna zamisao nije u izvedbi sasvim poštivana, prvenstveno u sitnijim detaljima (rasvjeta, postamenti, konzole, itd.). Stoga su već punih četvrt stoljeća mišljenja o preuređenju svetišta dubrovačke prvostolnice dijametralno suprotna: od hvale stručne kritike do otvorenog nezadovoljstva korisnika (tzv. *običnih ljudi*) koji se u katedralu dolaze moliti. Upravo zbog tako subjektivne uključenosti svih (i arhitekta-projektanta i vjernika čiji je duhovni osjećaj subjektivan kao i njihovo doživljavanje omiljenog im svetoga prostora), rasprave o pitanjima sadašnjeg izgleda glavnog oltara i svetišta katedrale nije bilo lako pokrenuti. Nadolazeća tristota obljetnica dovršetka izgradnje katedrale (1713. - 2013.) izvrstan je povod za otvaranje argumentirane i interdisciplinarne rasprave o sadašnjem izgledu prezbiterija katedrale i mogućim rješenjima koja bi pomogla da se vjernici okupljeni u gradskoj župi u svojoj župnoj crkvi osjećaju ugodno. (Inače, gradska (katedralna) župa i dubrovačka biskupija zamislile su brojne manifestacije kojima bi se u idućoj godini obilježio ovaj značajan jubilej.)

U petak 17. veljače 2012. u Dubrovniku je održan Okrugli stol o pitanjima glavnog oltara dubrovačke katedrale u organizaciji Gradske (katedralne) župe Gospe Velike iz Dubrovnika uz potporu Dubrovačke biskupije i Instituta za povijest umjetnosti iz Zagreba. Nakon prvog dijela skupa, svi sudionici su obišli dubrovačku katedralu kako bi se na licu mjesta upoznali s određenim pitanjima vezanima za uređenje njezina interijera, kao i crkvu Sv. Roka gdje se danas nalazi pothranjen mramorni oltar iz 1913. godine. Rad okrugloga stola pratio je i dubrovački biskup msgr. Mate Uzinić sa suradnicima.

Na skupu su sudjelovali ugledni stručnjaci iz raznih znanstvenih polja: akademici Vladimir Marković (profesor s Odsjeka za povijest umjetnosti Filozofskoga fakulteta u Zagrebu u miru), Igor Fisković (redovni profesor Odsjeka za povijest umjetnosti

Filozofskoga fakulteta u Zagrebu) i Radoslav Tomić (redovni profesor Sveučilišta u Zadru i znanstveni savjetnik Instituta za povijest umjetnosti u Zagrebu), glavni konzervator za nepokretnu baštinu Ministarstva kulture RH prof. Miljenko Domijan; ekipa stručnjaka s Instituta za povijest umjetnosti iz Zagreba: dr. sc. Katarina Horvat-Levaj kao jedna od najboljih poznavateljica dubrovačke barokne arhitekture, dr. sc. Danko Zelić te arhitekti Ivan Tenšek i Ivana Valjato-Vrus.

Sudjelovali su i: mr. sc. Ivan Prtenjak d.i.a., projektant sadašnjeg rješenja svetišta Katedrale, mr. sc. Ivanka Jemo, d.i.a., ravnateljica Zavoda za obnovu Dubrovnika, dr. sc. Marko Špikić, docent s Odsjeka za povijest umjetnosti Filozofskoga fakulteta u Zagrebu i predsjednik ICOMOS-a Hrvatske, dr. sc. Dražen Arbutina d.i.a, profesor Visoke tehničke škole u Zagrebu i član ICOMOS-a Hrvatske, mr. sc. Denis Vokić s Odjela za umjetnost i restauraciju Sveučilišta u Dubrovniku, dr. sc. Zlatko Karač, docent s Arhitektonskog fakulteta u Zagrebu, dr. sc. Vinicije B. Lupis, voditelj Područnoga ureda Instituta Ivo Pilar u Dubrovniku, djelatnici Konzervatorskog odjela u Dubrovniku: prof. Žana Baća, prof. Antun Baće, mr. sc. Maja Nodari, mr. sc. Božena Popić Kurtela i Zehra Laznibat, d.i.a., te svećenici Dubrovačke biskupije dr. sc. don Stanko Lasić, katedralni župnik, don Ivica Pervan i dr. sc. don Miho Demović. Skupom je moderirao glavni državni konzervator za nepokretnu baštinu prof. Miljenko Domijan, a tajnik skupa bio je povjesničar umjetnosti Ivan Viđen.

Nakon uvodnih izlaganja don Miha Demovića o nastanku i mijenama glavnoga oltara od 1713. do 1986. godine i mr. sc. Ivana Prtenjaka o genezi projekta preuređenja svetišta iz 1985.-1986. godine, uslijedila je iznimno dinamična i uspješna argumentirana rasprava koju je nadahnuto moderirao

Miljenko Domijan. Na kraju rada Okruglog stola jednoglasno je donesen zaključak u kojemu je ukratko formulirana misao vodilja za buduća promišljanja uređenja prezbiterija prvostolnice. U zaključku se, između ostalog, kaže kako je današnje uređenje svetišta dubrovačke katedrale nastalo u obnovi nakon potresa 1979. godine odraz tadašnjih liturgijskih, konzervatorskih i arhitektonskih promišljanja i stavova, ali da njegov izgled ne odražava povijesno bogatstvo slojeva nastalih kroz stoljeća koji su se u njemu akumulirali stvarajući jednu cjelinu te da tako predstavlja znatno osiromašenje cjelokupnoga izgleda katedrale i oduzima joj estetsko dostojanstvo koje joj pripada kao prvostolnoj crkvi i kulturnome dobru pod zaštitom UNESCO-a. Najvažnije, preporučena je izrada novoga rješenja izgleda prezbiterija katedrale koje će uključiti povratak baroknoga predoltarnika i neorenesansnog retabla, a *“postupak uređenja svetišta uvažio bi povijesnu i umjetničku slojevitost prostora ključnog za funkcioniranje dubrovačke prvostolnice.”*

Zaključno možemo reći da su kod nas rijetke situacije u kojima se javno, argumentirano i otvoreno debatira o stručnim konzervatorsko – restauratorskim pitanjima, a još su rjeđe situacije u kojima zaključci takvih debata imaju priliku biti realna podloga naručitelju/vlasniku/korisniku prilikom odlučivanja o upotrebi spomenika. (Možemo dodati kako su još i najrjeđe situacije u kojima takva pitanja imaju afirmativnu medijsku pozornost, a ovaj je Okrugli stol bio iznimno dobro medijski popraćen). Završavajući latinskom izrekom kako mudar čovjek zaboravlja sve osim svojih *pogrešaka* i svojih dobročinitelja, nadamo se da će i ovakav način javnog raspravljanja o spomenicima doprinijeti da se prilikom budućih promišljanja o uređenju dubrovačke katedrale problemi sagledavaju cjelovitije i kvalitetnije. ✕